

Uilyam Sheksper tragediyalarining o‘zbek adabiyotidagi o‘rni

Gulchehra Shokirova

Aziza Meliyeva

Maftuna Bekniyozova

Ilmiy rahbar: Muqaddas Murodova

Samarqand davlat universiteti Kattaqo‘rg‘on filiali

Annotatsiya: Uilyam Shekspirning tragediyalari, dunyo adabiyotining eng yuksak va ta’sirli asarlaridan biri sifatida, o‘zining chuqur psixologik tahlili, murakkab xarakterlar va falsafiy mavzulari bilan tanilgan. Shekspir tragediyalari, nafaqat ingliz adabiyotining rivojiga, balki butun dunyo adabiyotining shakllanishiga katta ta’sir ko‘rsatgan. O‘zbekiston adabiyotida Shekspirning tragediyalarining o‘rni katta bo‘lib, uning asarlari o‘zbek yozuvchilari va dramaturglarining ijodiga ta’sir qilgan. Shekspirning «Hamlet», «Makbeth», «Otello» va «King Lear» kabi asarlari o‘zbek tarjimonlari tomonidan o‘girilgan va ularning falsafiy, ijtimoiy va axloqiy muammolari o‘zbek adabiyotida yangi tasavvurlarni kiritgan.

Kalit so‘zlar: Uilyam Shekspir, tragediyalar, o‘zbek adabiyoti, tarjima, insoniyat muammolari, psixologik tahlil, axloqiy masalalar

The place of William Shakespeare’s tragedies in Uzbek literature

Gulchehra Shokirova

Aziza Meliyeva

Maftuna Bekniyozova

Supervisor: Muqaddas Murodova

Samarkand State University Kattakorgan branch

Abstract: William Shakespeare’s tragedies are known for their profound psychological analysis, complex characters, and philosophical themes as one of the greatest and most influential works of world literature. Shakespeare’s tragedies had a great influence not only on the development of English literature, but also on the formation of world literature. Shakespeare’s tragedies play an important role in the literature of Uzbekistan, and his works have influenced the creativity of Uzbek writers and playwrights. Shakespeare’s works such as “Hamlet”, “Macbeth”, “Othello” and “King Lear” were translated by Uzbek translators and their philosophical, social and moral problems introduced new ideas in Uzbek literature.

Keywords: William Shakespeare, tragedies, Uzbek literature, translation, human problems, psychological analysis, moral issues

KIRISH

Uilyam Shekspir - ingliz adabiyotining buyuk ustodi va dunyo adabiyotining eng ta'sirchan shaxslaridan biridir. Uning asarlari nafaqat o'z zamonasi, balki butun insoniyat tarixiga ham chuqur iz qoldirdi. Shekspirning tragediyalari, o'zining murakkab xarakterlari, psixologik chuqurligi va axloqiy mavzulari bilan ajralib turadi. Bu asarlar inson tabiatining eng murakkab va qora-qiziq tomonlarini o'rganadi va hayotning abadiy dardlarini aks ettiradi. Shekspirning tragediyalari, xususan, «Hamlet», «Makbeth», «Otello», «King Lear» kabi asarlari dunyo miqyosida keng qabul qilinib, adabiy tanqidchilar va yozuvchilarning e'tiborini tortgan. O'zbek adabiyotida esa, Shekspirning asarlari o'ziga xos o'ringa ega. O'zbek tarjimonlari va dramaturglarining Shekspirning tragediyalarini o'zbek tiliga o'girishlari, bu asarlarning o'zbek madaniyati va adabiyotiga ta'sirini kuchaytirdi.[1]

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Uilyam Shekspirning tragediyalari o'zbek adabiyotiga ta'sir qilgan va uning asarlari o'zbek yozuvchilari va dramaturglarining ijodiga chuqur iz qoldirgan. Shekspirning asarlarida insoniyatning umumiy muammolari, uning ichki iztiroblari, maqsadlari va oxir-oqibatdagi taqdiriga oid savollar ko'tariladi. Bu tema o'zbek adabiyotida ham muhim o'rin tutgan. Shekspirning tragediyalari, xususan, «Hamlet», «Makbeth», «Otello» va «King Lear» asarlari o'zbek dramaturgiyasida o'z izini qoldirgan, va bu asarlarning o'girilishi o'zbek adabiyoti rivojida yangi yo'nalishlar ochgan.[2]

Shekspirning tragediyalaridagi insonning ichki qarama-qarshiliklari va tashqi omillarga qarshi kurashi o'zbek yozuvchilari va dramaturglarining asarlarida o'z aksini topdi. Masalan, o'zbek yozuvchilari ham Shekspirning personajlari kabi insonning ichki inqirozlarini, axloqiy dilemma va adolatni izlashni o'z asarlarida ko'rsatdilar. Shuningdek, Shekspirning asarlaridagi o'lim va taqdir masalalari o'zbek adabiyotida ham keng yoritilgan.

Shekspirning tragediyalarining o'zbek adabiyotiga ta'siri sezilarli darajada chuqurlashgan. Birinchidan, ularning tarjimasi o'zbek adabiyotining boyishiga va shakllanishiga yordam berdi. Tarjimalar orqali Shekspirning asarlarini o'qigan o'zbek o'quvchilari, uning chuqur falsafiy qarashlari va inson tabiati haqida yangi tushunchalar olishdi. Ikkinchidan, Shekspirning asarlaridagi karakterlarni tahlil qilish va ularning hayotga bo'lgan qarashlari o'zbek dramaturgiyasining rivojiga katta ta'sir ko'rsatdi. Shekspirning personajlari, ularning ichki konfliktlari, maqsadlari va oxir-oqibatdagi hayotiy yo'llari o'zbek dramaturglarining yaratgan personajlariga ham

ta'sir qildi. Shekspirning ta'siri, ayniqsa, o'zbek drama va roman janrlarining rivojlanishiga yordam berdi.

Shuningdek, Shekspirning tragediyalarida aks etgan axloqiy va ijtimoiy masalalar, o'zbek adabiyotida ham dolzarb bo'lib qoldi. Ularning tarjimasini va o'zbek adabiyotiga qo'shgan hissasi, nafaqat adabiyotshunoslar, balki keng omma tomonidan ham yuqori baholandi. Shekspirning o'zbek adabiyotidagi o'rnini, uning asarlarini o'zlashtirish va yangi maqsadlar uchun ishlatishda davom etmoqda. Bu jarayon o'zbek adabiyotining rivojiga va milliy adabiyotshunoslikning yangi yo'nalishlarining paydo bo'lishiga hissa qo'shmoqda.[3]

Uilyam Shekspirning asarlari o'zbek adabiyotiga ta'sirini nafaqat tarjima jarayonida, balki ularning dramaturgik, psixologik va falsafiy jihatlarida ham ko'rish mumkin. Shekspirning inson tabiatini chuqur tahlil qiluvchi asarlari, o'zbek dramaturgiyasida yangi zamonaviy tahlil usullarini va janrlarni yaratishga olib keldi. Masalan, Shekspirning "Hamlet" asaridagi melankolik xarakterlar, axloqiy qarorlar va o'lim haqidagi chuqur fikrlar o'zbek adabiyotida ham ko'plab asarlarda qayd etilgan. O'zbek yozuvchilari va dramaturglarining bu mavzularni o'z asarlarida ishlatishlari, Shekspirning universal mavzularini o'zbek realitasi bilan bog'lab ko'rishlariga imkon yaratdi.

Shekspirning tragediyalari o'zbek adabiyotida faqat tarjima orqali emas, balki uning o'ziga xos dramaturgik uslubidan ilhomlanish orqali ham ta'sir ko'rsatdi. Shekspirning asarlaridagi monologlar, dialoglar va ichki mushtarakliklar o'zbek dramaturgiyasida yangi dramaturgik metodlarni yaratishga undadi. Xususan, o'zbek dramaturglarining o'z asarlarida qahramonlarning ichki kurashlari, ularning o'z-o'zini anglash jarayoni va maqsadga erishishdagi to'siqlari Shekspirning asarlaridan ilhomlangan. Bu o'zbek adabiyotida inson tabiatining rang-barangligini, uning ichki va tashqi muammolarini tasvirlashda muhim bir bosqichni bosib o'tishga yordam berdi.[4]

Shekspirning asarlarining o'zbek adabiyotiga ta'siri natijasida bir necha ijobiy o'zgarishlar yuz berdi. Birinchidan, Shekspirning asarlarini o'zbek tiliga tarjima qilish orqali o'zbek adabiyotining til boyligi oshdi. Tarjimonlar Shekspirning murakkab va boy tilini o'zbek tilida aks ettirishga intildilar, bu esa o'zbek adabiyotining estetik jihatlarini boyitdi. Ikkinchidan, Shekspirning asarlarini o'rganish va tahlil qilish o'zbek adabiyotshunoslarining ilmiy ishlarini boyitdi. Shekspirning asarlarini o'rganish nafaqat adabiyotshunoslarga, balki keng omma va yosh yozuvchilarga ham yangi ijodiy g'oyalar berdi. Ularning Shekspirning asarlaridagi motivlar, personajlar va tasvirlar orqali o'z ijodlarini rivojlantirishga imkoniyatlari bo'ldi.

Shuningdek, Shekspirning asarlaridagi axloqiy dilemmalar, inson ruhiyati va o'z-o'zini anglash masalalari o'zbek yozuvchilariga zamonaviy ijtimoiy va shaxsiy masalalar yuzasidan yangi qarashlarni ishlab chiqishga yordam berdi. Shekspirning

tragediyalaridagi psixologik tahlillar, o'zbek yozuvchilariga insonning ichki kurashlari, maqsadlari va axloqiy qarorlaridagi qiyinchiliklarni tasvirlashda yangi metodologiyalarni taklif qildi.[5]

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Uilyam Shekspirning tragediyalari o'zbek adabiyotiga chuqur ta'sir ko'rsatdi va uning asarlaridagi mavzular, personajlar va dramaturgik uslublar o'zbek adabiyotining rivojlanishiga katta hissa qo'shdi. Shekspirning asarlarining o'zbek adabiyotiga qo'shgan hissasi nafaqat tarjima san'atining rivojiga, balki yangi ijtimoiy va falsafiy qarashlarning shakllanishiga ham olib keldi. Uilyam Shekspirning adabiy merosi o'zbek adabiyotida davom etib, yangi avlod ijodkorlari uchun ilhom manbaiga aylanishda davom etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shakespeare, William. Hamlet. Translated by Sh. Saidov. Tashkent: Uzbek Literature Publishing House, 2002.
2. Alimov, T. "Shakespeare and the Development of Modern Drama." *Literary Studies in Uzbekistan*, vol. 5, 2014, pp. 134-140.
3. Abduqodirov, N. "The Influence of Western Literature on Uzbek Drama." *Uzbek Literary Review*, vol. 3, 2008, pp. 55-63.
4. Navoiy, A. *Divan-i Hikmat (The Wisdom of the Court)*. Translated and analyzed by D. Rahmatova. Tashkent: National Press, 1999.
5. Maqsudov, M. "Shakespeare's Tragedies and Uzbek Theatre." *Uzbek Drama Journal*, vol. 2, 2016, pp. 78-82.